

B.A. 6th Semester (Honours) Examination, 2023 (CBCS)

Subject : Sanskrit

Course : DSE-4

Time: 3 Hours

Full Marks: 60

The figures in the margin indicate full marks.

*Candidates are required to give their answer in their own words
as far as practicable.*

प्रश्नपत्रेऽस्मिन् **Group-A, Group-B** इति विभागद्वयं वर्तते। प्रथमतः परीक्षार्थिभिः सावधानतया स्वपठित एकः विभागः निश्चितरूपेण करणीयः। अतः प्रश्नपत्रनिर्देशानुसारेण प्रश्नाः समाधेयाः।

এই প্রশ্নপত্রে **Group-A** এবং **Group-B** এই দুটি বিভাগ আছে।

Group-A

Art of Balanced Living

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु दश प्रश्नाः सुरगिरा देवनागरीलिपिं समाप्रित्य समाधेयाः। 2x10=20
निम्नलिखित प्रश्नগুলির মধ্যে দশটি প্রশ্নের উত্তর সংস্কৃত ভাষায় ও দেবনাগরী লিপিতে লেখো।
- (a) 'योग' शब्दस्य व्युत्पत्त्युल्लेखपूर्वकं पातञ्जलयोगसूत्रस्य प्रथमसूत्रं लिख्यताम्।
योग शब्दটির ব্যুৎপত্তি উল্লেখপূর্বক পাतञ्जल योगसूत्रের প্রথম सूत्रটি লেখো।
- (b) पातञ्जलयोगसूत्रे यथाक्रमम् अध्यायः लिख्यन्ताम्।
पातञ्जलयोगसूत्रे क्रमानुसारे अध्यायগুলির উल্লেখ करो।
- (c) पातञ्जलयोगसूत्रदिशा कस्तावत् स्वाध्यायः?
पातञ्जलयोगसूत्रानुसारे स्वाध्याय की?
- (d) अभ्यासः कथं दृढो भवेत् पातञ्जलयोगसूत्रानुसारं लिखत।
योगसूत्रानुसारे अभ्यासके कीभावे दृढ करा उचित?
- (e) 'ततो द्वन्द्वानभिघातः' - सूत्रेऽस्मिन् 'द्वन्द्व' शब्दस्य को अभिप्रायः?
'ततो द्वन्द्वानभिघातः' - सूत्रेऽस्मिन् 'द्वन्द्व' शब्दस्य को अभिप्रायः?
- (f) का खलु चित्तभूमिः?
चित्तभूमि की?
- (g) योगाङ्गानि कति? क्रमानुपूर्वकं तेषां नामानि उल्लिख्यन्ताम्।
योगाङ्ग कयटि? क्रमानुसारे तादेर नामগুলি উল্লেখ करो।

- (h) श्रीमद्भगवद्गीतायाः कतमः अध्यायः भवतां पाठ्ये वर्तते? तस्य नाम किम्?
श्रीमद्भगवद्गीतार कोन अध्यायटि तोमादेर पाठ्ये? उक्त अध्यायटिर् नामोल्लेख करो।
- (i) जगति कर्महीनापेक्षया कर्मरतः जनः किमर्थं श्रेष्ठः?
जगते कर्महीन व्यक्तिर चेये कर्मरतव्यक्ति केन श्रेष्ठ?
- (j) यः ईश्वरेण प्रवर्तितं जगच्चक्रं नानुवर्तते तस्य किं भवति?
ये व्यक्ति ईश्वरेर द्वारा प्रवर्तित जगच्चक्रके अनुसरण करे ना तार फल की हय?
- (k) चौरशब्दस्य प्रतिशब्दः पठितांशानुरोधेन लिखत। शब्दस्यास्य कथने किं तात्पर्यम् अस्ति?
पाठ्यांशाबलान्ने 'चौर' शब्देर प्रतिशब्दटि लेखो। एह शब्दटिर् प्रयोगेर तात्पर्य की?
- (l) यज्ञशिष्टाशिनः नाम किम्?
'यज्ञशिष्टाशिनः' बलते की बोको?
- (m) जनकादयः धीमन्तः कथं संसिद्धिम् आप्नुवन्?
जनक प्रभृति ज्ञानिगण कीभावे सिद्धिलाभ करेछिलेन?
- (n) यज्ञकर्म कथम् अन्नोत्पादने सहयोगं करोति?
यज्ञकर्म कीभावे अन्नोत्पादने साहाय्य करे?

2. अधोनिर्दिष्टेषु यथाकामं प्रश्नचतुष्टयं समाधेयम्। तेषु प्रश्नद्वयं संस्कृतभाषया प्रदेयम्।

5×4=20

नीचेर प्रश्नगुलिर् मध्ये ये कोनो चारटि प्रश्नेर उत्तर दाओ। तार मध्ये ये कोनो दुटि प्रश्नेर उत्तर संस्कृत भाषाय लेखो।

- (a) ब्रह्मभाषया अनूद्यताम् :
बङ्गानुवाद करो :
एवं प्रवर्तितं चक्रं नानुवर्तयतीह यः।
अधायुरिन्द्रियारामो मोघं पार्थ स जीवति॥
- (b) सुरगिरा व्याख्यायताम्।
संस्कृत भाषाय व्याख्या करो।
नियतं कुरु कर्म त्वं कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः।
शरीरयात्रापि च ते न प्रसिद्ध्येदकर्मणः॥
- (c) वाह्याभ्यन्तरस्तम्भोवृत्तिः देशकालसंख्याभिः परिदृष्टो दीर्घसूक्ष्मः — व्याख्यायताम्।
वाह्याभ्यन्तरस्तम्भोवृत्तिः देशकालसंख्याभिः परिदृष्टो दीर्घसूक्ष्मः — व्याख्या करो।
- (d) 'ब्रह्म नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम्' — निहितार्थं प्रतिपादयत।
'ब्रह्म नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम्' — निहितार्थं प्रकाश करो।
- (e) वैराग्यस्य स्वरूपं समासेन लिखत।
संक्षिप्तभावे वैराग्येर स्वरूप निर्णय करो।
- (f) मनसः संयमे यमस्य का आवश्यकता वर्तते?
मनेर संयमे 'यम'-एर भूमिका की?

3. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु यत् किञ्चन प्रश्नद्वयं समाधेयम् :

10×2=20

निम्नलिखित प्रश्नগুলির মধ্যে যে কোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

- কতিবিধা: বৃত্তয়ঃ? সপ্তদশং বিশদীক্রিয়তাম্।
বৃত্তি কয়প্রকার? ভেদগুলির বিশেষভাবে আলোচনা করো।
- সমাধি: কতিবিধঃ? তেষাং নামানি উল্লিখ্য বিশদয়ন্তাম্।
সমাধি কতপ্রকার? তাঁদের নামোল্লেখ করে বর্ণনা করো।
- শ্রীমদ্ভগবদ্গীতায়াং কর্মণঃ যৎ স্বরূপং প্রতিপাদিতং তৎ সবিষ্তরম্ আলোচ্যতাম্।
শ্রীমদ্ভগবদ্গীতায় কর্মের যে স্বরূপটি বর্ণিত হয়েছে সেটি বিস্তৃতভাবে আলোচনা করো।
- পঠিতাশানুরোধেন যজ্ঞতত্ত্বং প্রতিপাদয়তাম্।
পাঠ্যক্রমানুসারে যজ্ঞতত্ত্ব প্রতিপাদন করো।

Group-B

(Indian System of Logic)

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु दशप्रश्नानामुत्तरं संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या लिख्यतम्।

2×10=20

নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে দশটি প্রশ্ন সংস্কৃত ভাষায় ও দেবনাগরী লিপিতে লেখো :

- অনুমানং কিম্?
অনুমান কী?
- পক্ষধর্মতা কা ভবতি?
পক্ষধর্মতা কী?
- স্বার্থানুমানং কিম্?
স্বার্থানুমান কী?
- কিং চ প্রতিজ্ঞাবাক্যম্?
প্রতিজ্ঞাবাক্য কী?
- কিং তাবৎ উদাহরণম্?
উদাহরণ কী?
- উপনয়ঃ কো ভবতি?
উপনয় কী?
- নিগমনং কিম্?
নিগমন কী?
- সব্যম্ভিচারহেত্বাভাসস্য লক্ষণং কিম্?
সব্যম্ভিচারহেত্বাভাসের লক্ষণ কী?
- অনুপোসংহারিণঃ লক্ষণং কিম্?
অনুপোসংহারী লক্ষণ কী?
- বিরুদ্ধহেত্বাভাসস্য লক্ষণং কিম্?
বিরুদ্ধহেত্বাভাসের লক্ষণ কী?

- (k) उपमितिपदार्थः को भवति?
উপমিতি পদার্থ কী?
- (l) स्वार्थानुमानस्य संज्ञां निरूपयत।
স্বার্থানুমানের সংজ্ঞা নিরূপণ করো।
- (m) তর্কলক্ষণং প্রতিপাদয়ত।
তর্কের লক্ষণ দাও।
- (n) তর্কসংগ্রহস্য গ্রন্থকারঃ কঃ? ষড়্দর্শনেষু তর্কসংগ্রহঃ কিং দর্শনমুপগচ্ছতি?
তর্কসংগ্রহের গ্রন্থকার কে? ষড়্দর্শনের মধ্যে তর্কসংগ্রহ কোন দর্শনকে অনুসরণ করে?

2. নিম্নলিখিত প্ৰশ্নে প্ৰশ্নে প্ৰশ্নে সমাধেয়ম্।

5×4=20

নিম্নলিখিত প্ৰশ্নগুলির মধ্যে চারটি প্ৰশ্নের উত্তর দাও।

- (a) সন্দিগ্ধসাধ্যবান্ পক্ষঃ — ব্যাখ্যায়তাম্।
সন্দিগ্ধসাধ্যবান্ পক্ষঃ — ব্যাখ্যা করো।
- (b) লিঙ্কঃ ত্রিবিধম্ অন্বয়ব্যতিরেকি-কেবলান্বয়ি-কেবলব্যতিরেকি চেতি — ব্যাখ্যায়তাম্।
লিঙ্কঃ ত্রিবিধম্ অন্বয়ব্যতিরেকি-কেবলান্বয়ি-কেবলব্যতিরেকি চেতি — ব্যাখ্যা করো।
- (c) যতু স্বয়ং ধূমাদগ্নিমনুমায - পরং প্রতিবোধয়িতুং পञ्चावयववाक्यं প্রযুজ্যতে তত্ পরার্থানুমানম্ — বিচার্যতাম্।
যতু স্বয়ং ধূমাদগ্নিমনুমায - পরং প্রতিবোধয়িতুং পञ्चावयववाक्यं প্রযুজ্যতে তত্ পরার্থানুমানম্ — বিচার করো।
- (d) পরামর্শজন্যং জ্ঞানম্ অনুমিতিঃ — প্রতিপাদয়তাম্।
পরামর্শজন্যং জ্ঞানম্ অনুমিতিঃ — প্রতিপাদন করো।
- (e) তর্কসংগ্রহোক্তদিশা করণং কিং নিগদ্যতাম্।
তর্কসংগ্রহ অনুসারে করণ কী আলোচনা করো।
- (f) নিশ্চিতসাধ্যাभाववान् विपक्षः — सोदाहरणं प्रतिपद्यताम्।
নিশ্চিতসাধ্যাभाववान् विपक्षः — উদাহরণসহযোগে প্রতিপাদন করো।

3. अधोलिखितेषु प्रश्नद्वयं समाधेयम्।

10×2=20

নিম্নলিখিত প্ৰশ্নগুলির মধ্যে দুটি প্ৰশ্নের উত্তর দাও।

- (a) अनन्तभट्टोक्तदिशा व्याप्तेः स्वरूपं निरूपयत।
অনন্তভট্টকে অনুসরণ করে ব্যাপ্তির স্বরূপ নিরূপণ করো।
- (b) कस्तावत् हेत्वाभासः? तेषु कयोश्चित् द्वयोः सविशदं वर्णयत।
হেত্বাভাস বলতে কী বোঝো? যে কোনো দুটি হেত্বাভাসকে বিশদে আলোচনা করো।
- (c) व्याप्तिविशिष्ट-पक्षधर्मताज्ञानं परामर्शः — व्याख्या करणीया।
व्याप्तिविशिष्ट-पक्षधर्मताज्ञानं परामर्शः — व्याख्या करो।